

Зміст

Лиха прикмета.....	4
Старий годинник справно йде	6
На старт, увага, руш!	21
Сила тяжіння.....	42
Назад у майбутнє.....	61
Усі дороги ведуть.....	76
Куштування життя.....	99
Заберу тебе із собою.....	121

*«... якщо почуєте, що минуле починає балакати з
вами, відчуєте, як воно тягне назад,
гладить пальцями спину, найкраще, що ви
можете зробити, — втекти.»*

Автор невідомий

Лиха прикмета

Покажчик на дорозі попереджав про ремонт, пропонуючи взяти праворуч і скористатися запасною трасою — старою, зайждженою стежиною поміж віковими деревами.

У салоні автобуса залишалося кілька здоланих дрімотою пасажирів. У багажному відсіку — лише одна валіза. За традицією, люди вважали власні сумки за ручну поклажу, нехтуючи спеціальним відділенням. Водій не заперечував: рейс не популярний, відстань смішна, навіщо зайве турбувати дверцята у долішній частині автобуса, коли вони й так затинаються? Натомість якщо за чиймось впертим наполяганням доводилося метушитися — відчиняти відсік і совати багажем — поїздка зазвичай підносила сумнівні дарунки.

Зазвичай.

Але не сьогодні.

Водій нервував, очікуючи на капості, і не втрачав пильності. Придивлявся до пасажирів, заздалегідь вважаючи їх підозрілими, обережно поводився при обгоні, сумніваючися щодо адекватності учасників руху, і час від часу скубав себе за оголену частину руки, перевіряючи, чи не спить?

Не спав, але нічого «такого» не відбувалося. І це не додавало настрою. У чомусь, певно, був підступ. Кортіло збагнути, у чому саме, і вже вгамуватися. Якщо вигадана прикмета спрацює, то ніяких змін не станеться. Життя потече звичним річищем, не зважаючи на незначні поправки в маршруті автобуса.

— Бісовий ремонт, — вилаявся водій і крутнув кермо вправо. — Хутчіше б завершився!

Валіза у багажному відділенні зашурхотіла вільним простором і вперлася у дверцята чотирма колесами.

— Хоча б ліхтарі підчепили — геть усе ж повідлітає! Шукай потім у темряві — все одно, що за водою ходи!

Мимоволі гальмуючи, автобус нахилився уперед і зісковзнув до поглиблення у колії.

Пасажири подалися за ним, але зрушити з насиджених місць не встигли — яма скінчилася, і автобус підстрибнув. Люди в салоні одночасно відірвалися від крісел і зависли в повітрі. Валіза теж рвонула вгору, але вдарилася об стелю відсіку й на мить завмерла.

Водій знову крутнув кермо, й пасажири, перш ніж повернутися до крісел, змістилися вбік повороту. Валіза, ніби мавпуючи,

зробила те саме. Люди опинилися в початковому становищі, не встигнувши оговтатися. Валіза влучила бічним ребром до дверної щілини. Ще поштовх — завада піддалася, нахил праворуч — і валіза проторувала собі шлях на волю: відчинила дверцята й вивалилася в дорожню пилюку.

— Хай вам грець! — вивергнув додаткову порцію лайки водій. — І Бог свідок, ще бодай один стрибок, і замість автопарку я позиватися після рейсу відправляюся! Нехай заплатять мені за розхитані нерви!

Погроза подіяла — нового стрибка не сталося. Дорога вирівнялася і незабаром перетворилася на звичайну трасу.

Ділянка з ремонтом добігла кінця. Водій підхопив знайому мелодію з радіохвилі й виїхав на фінішну пряму.

Валіза залишилася в улоговині біля старого кострубатого дерева.

З першими ознаками світанку насунула ремонтна бригада, завантажила заборонні оповістки в фургон і відбула перегороджувати наступний відрізок дороги, що потребував реконструкції.

Рух відновився, і потреба в запасній колії відпала.

За дві години приїхав самоскид, ущертъ наповнений чорноземом. Всупереч вільному руху, він звернув на кружну, дістався найбільш ураженого місця, поцяткованого ямами й оправленого оголеним корінням. Розвернувся упоперек дороги. Не заглушаючи двигуна, підняв кузов і висипав його вміст, поховавши під грудками землі загублену валізу.

Лише одному колесу пощастило відірватися від неї і скотитись униз.

Старий годинник справно йде

Зі щоденника Т. М. (Таїс Марченко)

Ось і розпочалося останнє літо дитинства. Хочу провести його по-особливому, але не можу придумати — як саме?

Знайти роботу? З одного боку, гроші не завадять, і бодай якесь спілкування гарантовано. Але з іншого — батьки завелися: «Встигнеш, наробишся, лови момент, запам'ятовуй миті. Такого більше не буде...». Немає жодної підстави їм не вірити.

На відпочинок? Таки так. Шкода, що немає куди поїхати на всі три місяці. Хіба що до моря на тиждень, чи щонайбільше на два. А в місті стирчати й плавитися разом із асфальтом — немає з ким... Закохатися б! Тільки взаємно нарешті, а не як зазвичай: я ночами не сплю, марю якимось новеньким з випускного класу, а він розважає мою дурнувату сусідку. Або навпаки. Він здійснює подвиги заради мене — дає списувати, прикриває запізнення, стає у чергу в шкільному буфеті — а я послуговуюся без докорів сумління і... марю отим новеньким.

Хоча кого я обдурюю? Відданий шанувальник у наявності лише один, а неподілених почуттів (якщо лічити з початкової школи) — ого-го скільки! Мої численні щоденники, як ніхто більше, обізнані про наявний «багатий» досвід: нескінченний поцілунок щільно стиснутими губами — на спір; чужа рука у мене на попі — в маршрутці, зі словами: «Ти мені приглянулася, ходімо, куплю що-небудь»; і спроба під час білого танцю запам'ятати якомога більше подробиць про плече, до якого я притискала, мріючи про зникнення безглуздої перешкоди — простої чоловічої сорочки.

Не густо. Тож виходить — саме час закохатися, але винятково у відповідь на чиясь неідробну цікавість до незначної особи з далекогосяжним ім'ям «Таїс». Тобто до мене.

Ось це б запам'яталося на все життя.

Літо, літо... підкажи й усю правду розкажи... на що мені тебе витратити? Або — на кого?

— Я вирішила придбати валізу. Допоможеш вибрати?

— Спробую! А що твої?

— Єгор? Чи Нік? Може, валіза?

— Єгор...

— Як завжди останнім часом. Спонсорує, а в іншому — вмиває руки. Робота і... робота над шедеврами, а я геть не розуміюся! На валізах.

— Не дивно! Пропоную зайти здалеку. Чекай, Тайко, невдовзі буду.

Коротке «пі» склало початок зворотному відліку. Регіна мешкала в передмісті, виношувала план відкриття власної пекарні й мала змогу вихвалитися вільним робочим графіком. Занадто рухлива, вона без зайвих умовлянь погоджувалася на будь-які пропозиції від подруги. Бачила авантюрний потенціал навіть у поході за хлібом і з'являлася на першу вимогу. Нібито відчувала, що відбудеться пригода, заздалегідь готувалася і вешталася неподалік, очікуючи на умовний сигнал.

Скільки Таїс знала Регіну (з першого курсу університету), стільки не втомлювалася дивуватися, як у неї виходить — пурхати по життю? Пікірувати над труднощами й жартувати над проблемами? Власне, труднощі та проблеми — версія для спостерігачів, а для Регіни — «ти ба, як цікаво вийшло», не більше. Так виглядає збоку. Втім бідолашною її точно не назвеш. Все є: чоловік, сини-близнюки, машина, будинок і до того ж — безліч часу на себе й навіть на Таїс. І завжди готова відповідь на запитання: «Як тобі це вдається?»

— Немає ніякого «це»! І вдається мені не все. Я просто живу — раджу спробувати.

Таїс пробувала й не раз. Ховала спогади й нездійснені мрії під тоннами особистих справ безталанних сімей, куди входила як інспектор. Порівнювала життя без достатку із власною журбою, що серце крає, і дякувала Бога за надані можливості. Вдень. Увечері поверталася додому й всміхалася скаргам Ніка на «тяжке» життя: уроків море, на вечерю знов напівфабрикати, а нові кросівки вийшли з моди — з усім цим треба щось терміново зробити, бо нещаснішої людини, ніж він, попри велике бажання, не знайти.

Ніку — шістнадцять, ось-ось виповнеться. Він міг взагалі не народитися. Так спочатку вважала Таїс, налаштовуючи себе на неминуче бездітне існування. Збирала історії про звичайних жінок, що животіють без материнства; протиставляла подружжя, обтяжені батьківськими зобов'язаннями, із вільними

від того клопоту; придивлялася до модної течії чайлдфри¹, прагнучи зрозуміти його прихильників. Насичувалася до огиди однією надмірністю і «куштувала» протилежну — усиновлення. Набиралася смаку й отримувала нове «харчове» отруєння, яке потребує повторення. Мабуть, це вихід — взяти із сиротинця дитинча. Ось тільки яке? Новонароджене чи трохи старше? Хлопчика, дівчинку? А якщо у нього є брат або сестра — відразу двох? Чи самій відкрити дитячий будинок сімейного типу? Чи все це дурниці й долю не обдуриш? А якщо не вийде стати матір'ю і захочеться кинути геть усе?

Таїс чудово пам'ятала той дивний період. Надумані, хоча й небезпідставні, страхи. На їхньому тлі будь-яке рішення виглядало фатальним. Їй здавалося, що простіше померти, ніж зважитися на один з варіантів, і що найстрашніше на світі — удавати, ніби все гаразд. Вона й досі не може пояснити, навіщо колись вдягла маску й почала грати брехливу роль. Ніхто, окрім неї, цього не вимагав. Та зрештою ситуація зглянулася. Народився Микитка (над ім'ям довго не міркувала, ще й скоротила до «Нік»). А маска — подекуди наче й нічого, а подекуди — росла міцно.

Тяжка вагітність розбуркала в Таїс «квочку» і zarazом нове протистояння, не стільки з чоловіком, скільки зі Всесвітом. Хіба що бабусі, які доволі зрідка приїжджали, були задоволені — онукові не загрожувало переохолодження або смерть через розбиті коліна. Решта крутили біля скроні, переважно за спиною; підкидали літературу щодо розвитку хлопчиків і співчували Єгору. Єгор же терпляче чекав, сподіваючись на перемогу здорового глузду, але й часу не втрачав: маневрував між страхами Таїс за життя дитини й таємними (читай: чоловічими) методами виховання.

У підсумку мужність здобула перемогу. Таїс здалася — офіційна версія. Насправді вмовила себе боятися мовчки, покладаючись на удачу, і пожинала плоди самотнього блукання у педагогічних лабіринтах. Син виріс цілком м'яким, хоча й наподегливим. У міру спортивним — на хисткій межі між ледацюванням і потребою. І зі схильністю нехтувати однолітків — молодших або надто старших дітей він куди легше додавав до кола спілкування, ніж на себе схожих. Але найкричуща його відзнака — допитливість, яка не боїться наслідків і загорнута в нерозуміння: що поганого у «взяти без дозволу» (я ж неодмін-

¹ Чайлдфри — субкультура та ідеологія, якій притаманне свідоме бажання не мати дітей

но поверну!) або в незручному запитанні, поставленому кому завгодно й коли завгодно (хіба інакше довідаєшся правду?).

От і недавно Нік вдерся на заборонену територію і не помітив власного вторгнення. Шукав флеш зі старими родинними світлинами для чергового шкільного проєкту й наткнувся на потертий шкіряний зошит із зображенням лева. Пробігся очима першою сторінкою, зробив висновки з приводу знахідки — дівочі дурниці з матусиного дитинства — і вирішив, що вона, мати, залюбки заглибиться у спогади. Залишив щоденник на видноті й нікому нічого не сказав. Хай буде дарунок.

Таїс, наче відчувала: щось має статися. Сьогодні.

Тривога казна-коли забовваніла на небосхилі, але наближалася повільно, не квапилася, ніби випробовувала бойову готовність, розкриваючи уразливі місця і надаючи змогу зміцнитися, щоб надалі битися на рівних. Бо перемога над слабким ворогом малоприваблива: коли вже вимислювати війну, то краще наміряться на гідного супротивника, щонайменше — рівного; підкорити ж найсильнішого — ось справжня насолода й всепрощальна мета!

Щось настирливо йшло не так.

Хоч «не так» Таїс жила від самого початку. Не з тим, не там і не тією, ким мріяла, стати. Але обрана роль припала до душі — чому б ні? Купатися у турботі без заборони думати про нього — що ще потрібно? Таїс ризикнула і виявилось — не дарма. Хоча попервах замість «Єгор» зривалося його ім'я; а сам він незмінно повертався... уві сні. Тримав за руку малюка і, розуміючи, що Таїс уже невільна, йшов геть. Таїс розривалася сумнівами — чи не помилилася у виборі? Мучити Єгора, принаймні, несправедливо. Може, варто було поставити хрест на його тривалих залицаннях і відпустити, а не обтяжувати жалюгідними спробами забути те, чого забувати не хочеться?

Але Єгор, не вірячи щастю, випромінював оптимізм і просочував ним простір навколо себе. Його звичка радіти кожному дню заражала й виглядала небезпечною для спогадів Таїс. Не розуміючи, як захистити минуле, вона пливла течією і врешті-решт дісталася кардинального розв'язку: востаннє перегорнула зошит у шкіряній обкладинці, заштовхала його у стару виношену валізу, придатну лише для транспортування минулого до небуття, і відправила до найвищої полиці.

Вилучивши головне джерело спогадів, Таїс почала видужувати. Про нього, звісно, не забула (не ставила за мету), відвела місце стороннього спостерігача без права голосу й «взялася» бути щасливою. Нехай дивиться і... заздрить. Це могло бути його життям.

Не знаючи таємниці, позаздрити міг будь-хто. Гарна пара, син — розумник, не останні за значимістю посади. Квартира-машина-дача — ті ж самі загальновизнані ознаки добробуту. З вільним часом, щоправда, не густо, зате про дурниці нема коли думати. Загалом життя вдалося, і ніщо не віщувало змін.

Проте якоїсь миті в увесь оцей гаразд прокралася чорна кішка й почала плутатися в ногах, збиваючи зі звиклого щоденного шляху. Здавалося б — нічого такого, лише дрібні прикrostі, одна по одній. Була б між ними відстань більшою, хто взагалі звернув би увагу на звичайнісінькі життєві ситуації? Незначні втрати, копійчані поломки, запізнення без причини, виклик до школи. Сусіди розходилися, як мідний котелок — Таїс відрядили до них з інспекцією, начальник нарізав завдань, які не належать до зони відповідальності, а Єгор не помітив нової зачіски. Проміжок між подіями поступово наблизився до нуля. І на додачу насився він.

Таїс не витримала. Ухвалила: годі, час зробити велику паузу, вимкнути мозок, змінити обстановку і нарешті прислухатися до себе. Інакше її життя безпорадно загублене, а запасного не видали при народженні. Роки невблаганно сиплються піском у скляній колбі годинника, і обидві його чаші ось-ось зрівняються за наповненням. Чим довше ні на що не зважуватися, тим менше себе справжньої залишається, і тим стрімкіший політ у прірву піщинками, котрі надто гінко зникають. І навіть якщо чиясь сильна рука переверне годинника, щоб почати все заново, це буде інший вимір, з новим ім'ям і стерильною пам'яттю. А Таїс зникне. Назавжди.

Щоб уникнути катастрофи, написала заяву на відпустку і, задоволена власною рішучістю, вирушила додому. Наближаючись до під'їзду, зателефонувала Регіні з проханням допомогти вибрати нову валізу — кортіло кинутися на край світу, послухати тишу й вивудити з неї себе, — а зайшовши у вітальню, побачила на столику той самий зошит.

Світ «ударив» по гальмах і завмер: звуки боязко ущухли, залишаючи замість себе пульс у зап'ястках, а видимість зменшила різкість, висвітлюючи в просторі єдиний предмет на власний розсуд. Під спиною у Таїс виявилася стіна, що послужили-

во надала опору, але повітря для наповнення легень ніхто не запропонував.

Не зводячи очей з рудого лева на обкладинці, Таїс повільно сповзла стінкою і, хапаючи ротом порожнечу, сіла на підлогу. Дихання вирівнялося, а час, відмотавши двадцять років назад, збирався зникнути. Підготував ґрунт — увімкнув шум прибою, додав градусів спеки, покликав торговця сувенірами. Ще мить і картинка повністю оживе, якщо, звісно, нічого не завадить. Наприклад, чайки, що горляють не своїм голосом і періодично вивергають стукіт. У двері?

Таїс отямилася. Стрімко підвелася, схопила з тумби зошит і, обнявши його двома руками, попленталася відчиняти двері.

— Здається, я зрозуміла, навіщо тобі валіза! — заявила з порогу Регіна, не зваживши на блідість Таїс. — Хочеш перекласти минуле, — вона кивнула на зошит, — зі старезного, на кшталт без ручки, котрий ані нести, ані кинути неможливо, до новенького, на коліщатках — торкнувся рукою і він котиться! Подруго, ти взялася за старе?

Таїс мовчала — навіть замість привітання просто хитнула головою, запрошуючи зайти.

Посмішка Регіни, не добувши підтримки, зійшла нанівець. Схоже, жарт не вдався. І зошит у руках — той самий, а не просто схожий. Регіна знала і про його існування, і про вміст. Ні, не читала, але кілька разів заставляла Таїс за метушнею над зошитом і з'ясувала, не без зусиль, що в ньому зосереджений біль *того* літа, яке Регіна наполегливо пропонувала забути. Порвати на цурпалки й викинути, а краще спалити й попіл розвіяти за вітром, або, у крайньому разі, заховати серед іншого мотлоху в коморі (найкраще — у сараї на дачі) і... жити далі, ніби нічого не сталося.

Зрештою, Таїс дослухалася поради подруги: присягнулася, що зошит вилучила з ужитку, а з приводу «забути» — намагалася, як могла... ховати в собі. Проколи траплялися у ті нечисленні свята, які подруги відзначали лише удвох. День подруг, іноді восьме березня або день народження (якщо чоловіки у від'їзді). Алкоголь вміло знеміцнював контроль, танці додатково підживлювали, а увага чужих чоловіків додавала сміливості. Кортіло подвигів — добре, що телефонувати не було кому, — але у фіналі зазвичай траплялася істерика з незмінним запитом на весь світ: «Чому?». Вранці він знімався з порядку денного, мов і не піднімався взагалі, і життя тривало далі.

Лише одного разу Таїс (так вона вважала) видала себе з усім потрухом — коли виникло питання вибору імені для сина. Вона

поставила всіх перед фактом і навіть подрузі заборонила щось висловлювати з цього приводу. Регіна недовго ображалася (якщо взагалі ображалася). Їм'я відмінно вписалося у нове життя і діяло, наче оберіг. Таїс, отримавши право «легалізувати» минуле, ожила й припинила його ворухити. Залишилися тільки поодинокі «святкові» проколи, але вони більш веселили, ніж викликали хвилювання.

... Що могло змусити Таїс реанімувати старий щоденник з компрометувальним вмістом і, не криючись, вештатися з ним по квартирі? Тільки дуже вагомий привід. Розлучення? Вони з Єгором хочуть розлучитися? Маячня, принаймні, ніяких передумов не було помічено. Вагітність? У тридцять із гаком і величезною різницею у віці між дітьми? Це не схоже на Таїс — та й як назвати дитину, якщо «Нік» уже є? Сто відсотків — відповідає. Залишається одне:

— Він помер? — випалила Регіна, не дочекавшись розбірливої мови подруги. Глибокі вдихи, гробова блідість і мертва хватка з привидами минулого — точно помер, інше пояснення складно вигадати.

— Хто — він?

Подіяло, ніби нашатир. Таїс здригнулася і втупилася в подругу.

— Ну, цей твій, герой з щоденника?

— Чому ти так вирішила? Чи ти стверджуєш?

— Припустила. Ти себе в дзеркалі бачила? І зошит цей...

— Фух, налякала, я вже думала... слухай, якщо раптом з ним і справді щось сталося?

Добре, що блідіше бути неможливо, інакше Таїс ризикувала перетворитися на прозору й розчинитися у просторі, шукай її потім — хіба, що за щоденником упізнаєш. Схоже, вони зрослися, і для розподілу знадобиться хірургічне втручання.

— Облиш, Тайко!

— Не облишу! Все одне до одного — до чого б? Загальна тривога, сон безглуздий і зошит на тумбі? Як він там опинився?

Таїс крокувала вітальною так спритно, що Регіна, сидючи на дивані та відстежуючи пересування подруги, ледь встигала крутити головою у різні боки. Зрештою, втомилася, відкинулася на спинку й почала вивчати стелю:

— Тобі має бути видніше!

— У тому й справа, що не видніше! Я зі сто років щоденника не бачила й майже стільки його не згадувала.

— Значить, він сам прийшов! — Регіна заклала очі й по-йшла двома пальцями по шкірі дивана. — Раз-два, раз-два, привіт, Таїс!

— А я про що! Хоча обійшлося без «привіт». Це знак! Точно, повір моєму серцю, з ним щось сталося, треба їхати!

— То ти задля цього вирішила придбати валізу? — Регіна відірвала погляд від стелі й прикувала ним подругу, що вона нарешті зупинилася.

— Ні. Я на край світу збиралася, щоб відпочити. Тепер хоча б знаю, який саме край мені потрібний.

— Ти з глузду з'їхала!

— Допоможеш вибрати валізу?

Зі щоденника Т. М. (Таїс Марченко)

Хто я, якщо не дівчина-удача? Варто було проголосити свої бажання в потрібному місці в потрібну годину, і вуля — я їду в поїзді, у вагоні СВ, на інший кінець країни, щоб поєднати все й відразу. Роботу, відпочинок і, звісно, кохання. Ще не знаю, з яким обличчям воно до мене з'явиться, але ж з'явиться! Чому так певнена? По-перше, Бог Трійцю любить (адже два пункти збулося, то виходить, третій просто зобов'язаний виконати те саме). А по-друге...

А немає по-друге. Я просто це знаю, бо час і мені насправжки позбутися глузду від почуттів. І можна не лише тільки глузду!

— Вибір валізи — справа серйозна. Подібно до вибору супутника для життя — не можна помилитися. Якщо хочеш просувати без нічого, не помічаючи тягаря відповідальності, варто «придивитися» до більш якісних моделей. Коштують дорожче, втім і зиск не порівняти зі спрощеними аналогами. Тут тобі й місткість, без огляду на розмір. Розмір, до речі, вибирається винятково від цілей застосування і передбачуваної тривалості подорожі. І надійність — що не відділ, то міцна блискавка або замок, та й шви не розходяться. І зовнішній вигляд — респектабельний, тішить око, приємний на дотик. А головне — транспортування: зручна ручка, що висувається, регулюється за довжиною, відмінно закріплюється; і колеса, котрі не лякаються вад дороги, готові віддано слідувати за господарем хоч на край світу, — гарантія успіху будь-якої поїздки.